

הכנסת

ועדת החוץ והבטחון

ד ו " ח

ועדת המשנה לשרותי המודיעין והבטחון בסוגיית:

ג'ונתן פולארד

ירושלים, הכנסת
כ"ז אייר תשמ"ז
26 במאי 1987

ה ק ד מ ה

1. תקנון הכנסת 13. (א). 4, מסמיך את ועדת החוץ והבטחון לדון ב"מדיניות החוץ של המדינה, כוחותיה המזויינים ובטחונה". בשנת 1982, הוקמו ביוזמתו של יו"ר ועדת החוץ והבטחון דאז (משה ארנס), כמה ועדות מישנה בהרכב מוגבל כדי לדון ביתר פירוט ועומק בסוגיות רגישות הנתונות לאחריותה של הוועדה.

ועדת המישנה מקיימת דיונים מקיפים ויסודיים עם שירותי המודיעין. עיקרון הפיקוח הפרלמנטרי על תיפקודן של מערכות המודיעין מקוים בישראל הודות לעבודתה של ועדת משנה זו. ועדת המישנה אינה דנה במיבצעים, אך היא מעיינת במצבים ובכעיות מרכזיים, מעניקה עצה בתחום המדיני ומאשרת בשם הכנסת את אספקת המשאבים הנחוצים לתיפקוד המערכות.
2. מלכתחילה סבר ראש הממשלה, בהופיעו בפני הוועדה, כי אין מקום לקיים חקירה בסוגיית ג'ונתן פולארד.

יו"ר הוועדה ח"כ אבא אבן הודיע כי הדאגה לממשל תקין וגם שיקולים של מדיניות החוץ מחיבים את ועדת המישנה, לברר את הנושא על-כל היבטיו. באותו יום הודיע יושב ראש הכנסת ח"כ שלמה הלל שהוא תומך במימוש אחריות הכנסת בתחום זה כמו בכל תחומי התיפקוד של הממשלה.
3. ביום 11 במרץ 1987 פירסם הקבינט הודעה על החלטתו להקים ועדת בירור בסוגיית פולארד ולסייע לוועדת המשנה של ועדת החוץ והבטחון בעבודתה, התלטה זו, עורר תגובות חיוביות בארץ ובעולם. בהתפרסם ההודעה על פתיחת הבירור בוועדת המישנה של הכנסת, חלה הרגעה ניכרת בעמדתם של גורמים ממשלתיים ותקשורתיים בארה"ב כלפי ישראל. אך הדגש העיקרי בפעולתנו נעוץ בחובה הלאומית לתרום לתקנון ושיפור תפקודן של המערכות הנתונות לספולנו, ובכלל זה, לאבחן ולבדוק תקלות, לבל יישנו.
4. עבודת ועדת המישנה נפתחה כדו"ח מפורט מפי שר הבטחון יצחק רבין, ביום 12 במרץ 1987. אנו מציינים בסיפוק כי הבטחת הממשלה לסייע לוועדת המישנה מומשה במלוא הרצינות והעומק. כל השרים, הקצינים ועובדי המדינה בהווה ובעבר הופיעו בפנינו - חלקם ביוזמתם. סופקו לנו כל המסמכים שבקשנו ובכלל זה פרוטוקולים של ישיבות הממשלה והקבינט.

הכנסת

- 4 -

5. לוועדת המי שנה אחריות קבע החורגת מתחומה של סוגיית פולארד, לכן היא ניצלה את הופעותיהם של השרים, והמרואינים האחרים כדי להעמיק את בדיקתה של קהילת המודיעין. שום מדינה אינה נוהגת לתת פומבי למערכות ולשיטות מודיעיניות. על כן, מרביתו של החומר שנצטבר בידי ועדת המי שנה לרגל הכירור הזה יועמד לידיעתם ה ב ל ע ד י ת של השרים ואנשי בטחון שאחריותם נוגעת בנושא הנדון. הדו"ח הזה, אינו אלא חלקו המיזערי של החומר המקיף שהמצטבר בידינו. הוא מתיחס לסוגיות שיש לכנסת ולציבור ענין מיוחד בהם ושניתן לפרסמן במגבלות בטחוניות. הדו"ח המלא והכמוס יובא לעיונם של הנוגעים בדבר.

6. לוועדת המי שנה אין מעמד של מוסד משפטי, וממילא אין היא נוקטת נהלים והליכים הכהוגים בחקירות משפטיות. מכן שאין היא מתכוונת לזרוץ משפט ביחס למסקנות אישיות העלולות לנבוע ממימצאיה ומהערכותיה. נמדה זו מקובלת על כל חברי ועדת המשנה והדו"ח הזה מנוסח בהתאם לכך. מאידך, רואה ועדת המי שנה זכות לעצמה להכיע הערכות והתרשמויות ולסכם מימצאים ומסקנות, כמקובל בהיים פרלמנטאריים תקינים.

7. דרכו של עולם שתקלה המתגלה במערכת מודיעינית זועקת במלוא התהודה, ואילו הצלחות מודיעיניות נשארות לוטות בערפל. כדו"ח זה ענין לנו בתקלה חמורה מאד. הביקורת הנמתחת על מבצע מסוים, שטוב היה אלמלא נולד, אינה מעידה על התעלמות מהישגיהם של שרותי המודיעין המהווים מרכיב חיוני במערכת הבטחון הקיומי של ישראל. תושייתם, העזתם, ולעתים מדובזת, גבורתם והקרבתם של מקימי שליחויות מודיעיניות ידועות ואלויות לפנינו. שרותים אלה רשאים להתגאות בהשגיהם ובמצאתיהם מאמצייהם ומדינת ישראל חבה להם הוקרה והערכה.

ה מ נ ש ת

- 5 -

במה עוסק הדו"ח

8. הדו"ח הזה מתחס לשיקוליהם, פעולותיהם והליכי הכרעתם של חברי ממשלה, עובדי מדינה וקצינים שהיו מעורבים במידה זו או אחרת במצבים שנוצרו עקב העסקתו של ג'ונתן פולארד.

התקופה הראשונה שדו"ח זה חל עליה נפתחה בסוף חודש מאי 1984, כאשר פולארד הצליח לראשונה ביוזמתו לקשור מגע עם קצין בחיל האוויר הישראלי - אלי"ם אביאב סלע ומאז ואילך המשיכו ישראלים להיקים קשר עם פולארד בארה"ב, בישראל, ובצדפת עד למאסרו בידי שלטונות ארה"ב ביום 19 בנובמבר 1985. לאורך התקופה הזאת מופעל פולארד על ידי דפאל איתן ועוזריו בלשכה לקשרי מדע (לק"מ).

9. מאסרו, משפטו והרשעתו של פולארד הוציאו את הנושא הזה לרשות הרבים והייבו מעורבותם של הממשלה והקבינט. העם בישראל הופתע ונחרד בהיוודע פרטים על מבצע ריגול שנעשה בידי ישראלים, עובדי מדינה, אשר הוביל למשבר ביהטי ישראל ארה"ב. כאן מתעוררת בעיית אחריות הממשלה לפני הכנסת והציבור. נוסף על כך, בתחום היחסים בין ישראל וארה"ב השתררה מתיחות מדאיגה שהקיפה חוגים רחבים מאד בציבור האמריקני האוהד. הממשלה נתבעה לפעול לתיקונו של קטן חשוב במסכת הקשרים הבינלאומיים של ישראל.

מה ידע הדרג המדיני?

10. כאשר התפרסמה הידיעה על מאסרו של פולארד, הודיע ראש הממשלה שמעון פרס כי מדובר במיבצע שנעשה בלי ידיעתו ורשותו של הדרג המדיני. דברים אלה נמסרו למזכיר המדינה של ארה"ב, ג'ורג' שולץ, כמעמד רשמי ומחייב בשיתחם סלפון שולץ-פרס שהתקיימה בליל 30 בנובמבר - 1 בדצמבר 1985. הודעה כרות זו נמסרה גם לאמצעי התקשורת.

11. השאלה אם הדרג המדיני ידע על הפעלה פולארד היא נקודה בה משמעותית מבחינת האמינות הלאומית וההשלכות הבינלאומיות, שראינו לטרות הרבה כדי להבהיר אותה עד תום. לא הססנו לחקור כל אלה שהיו מסוגלים לשפוך אור על אפשרות ידיעתו של הדרג המדיני, אילו היתה כזאת. לא נעלם מאיתנו שכמה מאלה שהופיעו בפני ועדת המשנה היו מטבע המצב יוצאים נשכרים מבחינה אישית, אילו אפשר היה לתלות את קולר האחריות הישירה לידיעתם המבצע באחד, או באחרים, מחברי הממשלה.

12. הבירור שקיימנו בסוגיה זו העלה את המסקנה כדלקמן שנתקבלה על ידי הוועדה: מכלול הראיות שהובאו בפני הוועדה על ידי כל העדים הנוגעים בדבר אכן מאשר מעבר לכל ספק את המסקנה כי הדרגים המבצעים (דהיינו: הלק"ם בראשות רפי איתן) החליטו על גיוסו של פולארד והפעלתו ללא כל בדיקה, התייעצות או קבלת רשות ישירה או עקיפה מהדרג המדיני.

13. הושמע בוועדה סיעון כי במבצעים מודיעניים מסוג מסויים מוטב לא לדוות לדרג מדיני ממונה על פרטים מדויקים של מבצעים, אפיון מקורות ותאור מנועים וכי עדיף כי אנשי הביצוע, ימנעו מלבקש מראש אישורים מדרג מדיני ממונה לגיוס מקורות רגישים.

מדיני ממונה ו/או לבקש אישורים ממנו שאם לא כן תשלל מדרג זה היכולת לקיים את חובת הפיקוח היעיל והאפשרות למנוע קיום מבצעים מסויים.

מבצע פרטיזני או אחריות המדינה?

14. עם חשיפתו של פולארד הודיעה ממשלת ישראל כי מדובר במבצע שנעשה ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו. בהמשך, תואר המבצע כ"אירוע פרטיזני", הנעשה באופן פרטי על ידי מי שלא הוסמכו לכך. בלועזית רווח הביטוי: "ROGUE OPERATION".
- ההודעה בדבר אי ידיעת הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו היא נכונה, ואילו הגדרת המבצע כ"פרטיזני" היא חסרת שחר.
15. עובדה ניצחת היא שהחלטה להפעיל את פולארד כפי שהופעל זכר כל שלבי הביצוע שהשתרעו על פני שנה וחצי, נעשו על ידי עובדי מדינה ששאבו את מינויים וסמכותם מידי הממשלה, וביהר דיוק, ממערכת הבטחון של מדינת ישראל. כל הפעילויות של אנשי המבצעים והכספים שנמסרו לפולארד עצמו, באו ממשאבים של המדינה שהוצאו ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו.
- אי ידיעתו של הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו, אין בהם כדי לבטל אחריותה של ממשלת ישראל למצב שנוצר.
- הקביעה שהדרג המדיני לא ידע היא אמיתית, אך אין היא פותרת את בעיית האחריות הלאומית והמיניסטריאלית הנובעת ממעורבותם של אנשי מנגנון הכופים לדרג המדיני. העקרון: "האצילות מחייבת" אינו בא על סיפוקו אם ייקבע כלל שבכל מחדל או תקלה רק עובדי מדינה יעמדו בטווח הביקורת ובעלי האחריות מהדרג המדיני ינטשו אותם כשטח.
16. בענין הנדון הממשלה כבר הכירה באחריותה במשפט: (א) ע"י התחייבותה לתקן את המצב (ב) ע"י התחייבותה לפרק את היתירה שחרגה מסמכותה (ג) ע"י ההבטחה לקרוא את האחראים לסדר (ד) ע"י הודעת התנצלות של שר הבטחון בשם הממשלה.
- על אף העדר כל ידיעה ו/או אישור מיניסטריאלי למבצע טוב תעשה הממשלה אם תאמר בצורה חד משמעית כי מדינת ישראל מודה באחריותה, ותוסיף לפעול לתיקון הנזקים הואיל וכמה מעובדיה היו מעורבים בפעולה זו.

הבנסת

- 8 -

רפי איתן

1. רפי איתן נושא באחריות הישירה והמלאה להחלטה לגייס את פולארד ולהפעילו. הוא לא דווח על כך לממונים עליו וממילא לא קיבל כל אישור לכך. הוא חייב היה להבין שמעשה כזה עלול לסכן אינטרסים חשובים של ישראל ולפגוע ביחסי הידידות בין ישראל לארה"ב.
 2. רפי איתן, שירת את המדינה במשך שנים רבות כנאמנות ללא גבול, בדכיקות ללא מצרים, ורשם לזכותו הישגים במיגוון של תפקידים, שתרמו לבטחון המדינה.
 3. הושמעה דעה בוועדה שעצם מינויו של רפי איתן כראש לק"מ היה בגדר של משגה המחייב את השר הממונה, אריאל שרון, באחריות כבדה, הוטל עליו כפל תפקידים כראש לק"מ הכפוף למשהב"ט, ויועץ למלחמה בטרור הכפוף לראש הממשלה.
לפי דעה זו סידור כזה היה כמעט הזמנה לחוסר יעילות ולסכנה שבעל התפקידים יוכל בנקל להתחמק מפיקוח בהיות כפיפותו מפוצלת בין שתי רשויות.
עם כל כובד משקלו של שיקול זה, רוב חברי הוועדה ראו טעות המינוי כחכמה שלאחר מעשה. דעת הרוב היתה שבנסיונות הזמן ולפי המצב שנצטייר בזמן המינוי, היה מינויו של איתן נחשב כטבעי בשים לב לכישוריו.
 4. בנושא פולארד, לא גילה תבונה ואף הפגין חוסר שיקול דעת וגרם לקשיים מרובים למדינת ישראל, לפגיעה ביחסי ישראל-ארה"ב. ביחסים עם יהודי ארה"ב.
- רפי איתן נענש בכך שהורחק מתפקידו כראש הלק"מ ושלא יוכל לעסוק עוד בענייני מודיעין.

הסתייגות תה"כ דוד מגן:

1. הדו"ח הפומבי של הועדה המתייחס לחלקו ומידת אחריותו של ראש הלק"מ מר רפאל איתן גורם עוול לאיש, לעובדי היחידה עליה היה מופקד ולעניין כולו.

מטבע הדברים, מנועה היתה הועדה לפרט בדו"ח זה, משום פומביותו, פרטים רבים, אשר היו מעידים על אופיה של היחידה עליה היה מופקד והמסקנה הכרוכה הנובעת מהן, שגיוס פולארד והפעלתו נעשו בסמכות, ואמנם חברי הועדה מסיכמים כי רפי איתן לא חרג מסמכות שהיתה לו.

זאת היתה הסיבה שעם חשיפתו של פולארד הודיעה ראש הממשלה מר שמעון פרס בזאת הלשון: "...אנחנו לא רוצים חקירה, כי היא תגלה דברים שאנחנו יודעים אותם". ושר הביטחון יצחק רבין החרה התזיק אחריו והודיע לקבינט ב-28 בנובמבר 1985: "אין פה ולא תהיה עריפת ראשים".
2. רפי איתן חרס בארבעים שנות עבודתו בשירות המדינה תרומה גדולה ויחודית. הישגיו המזהירים במסגרת עבודתו בזרועות הביטחון השונות לא קיבלו פומבי ואינם יכולים לקבל פומבי, אבל עובדה היא שההערכה האישית כלפי תרומתו העצומה למדינת ישראל היא נחלת כל חברי הועדה ללא יוצא מן הכלל.

עם כניסתו של מר שמעון פרס לתפקיד ראש הממשלה בשלהי 1984 הוא דאג, ממניעים בלתי מובנים ולבתי ברורים, להרחיקו ממועד ראש הממשלה ולמנות אחר תחתיו. למרות העוול הזה, לא עזב רפי איתן את שירות המדינה והמשיך להשקיע את מיטב מרצו וכישוריו במסגרת תפקידו, שהצטמצם לפעילות כמשרד הביטחון בלבד. בתקופה בה עמד מר איתן בראשות הלשכה היא הגיעה לשיא הישגיה. אחד מגורמי הביטחון שהופיעו בפני הועדה היטיב לבטא זאת בלשונו: "עד שרפי הגיע דיברנו על לק"מ, מאז שרפי הגיע קראנו ללק"מ-רפי"... החומר של רפי איתן הוגדר לא אחת בדרגים הגבוהים ביותר כ"חומר שלא יסולא בפז".
3. בשלבים הראשונים של גיוס פולארד, הבין רפי איתן את הרגישות המיוחדת והפיד להגדיר במסמך מפורט את הסכנות הכרוכות בהפעלת פולארד, והורה באותו מסמך על כללי פעולה וזהירות מיוחדים. כדי בעבד מסתבר, שהוראותיו של רפי איתן לא מולאו וגם בהצהרתו בפני הועדה: "אני מוכן לקחת האחריות על עצמי", אין משום הסכמה של הועדה כי האחריות היא אמנם שלו. נסיובו של מר רפי איתן בהופעתו בוועדה לנקות מכל שגיאה את הדרג הממונה עליו, את הדרג הכפוף לו ואת המעורבים האחרים בפרשה ראוי להערכה אולם אינו יכול להוביל את

הכנסת

- 10 -

- הועדה למסקנה כי השגיאות שהיו במבצע הן של רפי איתן ועליו חלה כל האחריות.
4. הטענה כאילו רפי איתן הרחיק לכת בהסתייעות בקצין צה"ל במבצע מודיעיני שאינו קשור לצבא אינה נכונה. הוכח בוועדה כי אל"מ אביאם סלע סייע ללק"מ רק אחרי שרפי איתן פנה למפקח חיל האוויר ומפקח חיל האוויר אישר, בכתב לאל"מ סלע לשתף פעולה עם הלק"מ.
5. התקופה הקריטית שלפני נפילת פולארד היא קיץ וסתו 1985 בראשית יוני 1985 מובהל מר איתן לבית החולים כשהוא פגוע בעיניו. ר' 3 באוקטובר 1985 חוזר אליו מאור עיניו והוא שב לעבודה חלקית. אני מניח, כי כתנאים רגילים הוא היה מצליח לוודא מילוי הוראותיו להפסק הקשר עם פולארד, ופעולה זו נמנעה ממנו בשל מחלתו. כאן המקום להזכיר כי גם שוכו של רפי איתן לעבודה באוטובר היה בעודו סובל בעיניו ובעודו מוגבל מבחינה פיזית.
6. מיד עם כשלון המבצע דאג מר רפי איתן להודיע לראש הממשלה, כי הוא נוטל את האחריות על עצמו. הקרבה אישית זאת באה במסגרת ראיתו את העניין כעוסק בדיני נפשות ומתוך תקווה שהתקלה לא תתפתח לפרשה סבוכה וקשה. הואיל ותנאי זה לא מולא ושגיאות שנעשו על ידי הדרג המדיני גרמו להתפתחות ה"תקלה" ל"פרשה", אין מקום להענות לפנייתו של איתן ולהסכים. כך לא היה מקום ואין מקום לניסוח המופיע בדו"ח כי יש אמריקאים המפקקים בעוצמת העונש שהוטל על רפי איתן.
- עם חשיפתו של פולארד חרב על רפי איתן עולמו. הוא הודח מיד מתפקידו (לפי חביעת האמריקאים), והקריירה בטחונות מזהירה נקטעה באכזריות ובנוקשות. אין להעלות על הדעת כי היה כאילו מקום לעיין בעצמה שלא להזדרז למנותו לתפקיד כלכלי בכיר. גם את החוטא הגדול ביותר אין מענישין שתי פעמים בגין אותו חטא. על אף הצלחתו הרבה בתפקיד יועץ ראש הממשלה לענייני טרור, דאג מר שמעון פרס להדיחו מתפקיד זה מיד עם כניסתו לתפקיד ראש הממשלה. וכאילו לא די בכך, למרות הודעתו המחייבת של שר הבטחון, על רקע חשיפתו של פולארד כי "לא היתה ולא תהיה עריפת ראשים", הזדרז ראש הממשלה שמעון פרס להעניש את רפי איתן ורק את איתן בהרחתו מתפקיד ראש הלק"מ. נשאלת השאלה - מה מקור תאוותם של גורמים מסויימים לראות את ראשו של רפי איתן "נערף" בפעם השלישית?

הכנסת

- 11 -

אביאם סלע

1. אלוף מטנה אביאם סלע לא פעל מתוך שיקול דעת, אותו היינו מצפים למצוא אצל קצין חיל האויר בכיר ומנוסה כמוהו. אפילו האמין, כפי שהאמין, כי הוא עושה שרות נאמן למדינה, השכל הישר היה אמור לשכנעו לא לקחת חלק במלאכה שהוא אינו בקי בה.
2. בעת הופעותיו בפנינו, אל"מ אביאם סלע לא היה בהיר, לא היה עקבי וגם לא דייק.
3. עם זאת, שומה עלינו להזכיר שאל"מ אביאם סלע שהיה טייס מצטיין ומפקד מעולה, נענש אישית, באורח קשה. קבלת הדוקטורט מאוניברסיטת ניו יורק עומדת בספק, בשל העדר האפשרות לחזור לארה"ב, לא קיבל את הקידום בחיל האויר שהיה אמור לקבל, היה חייב להתפטר מן הפיקוח של בסיס תל-נוף, סימן שאלה גדול הוצג על עתיד הקריירה שלו בחיל האויר.

ועדת ח

הכנסת

- 12 -

האישורים למעורבותו של סלע

מפקד חיל האוויר והרמטכ"ל לשעבר הפעילו שיקול דעת לקוי בפרשה זו. הם נענו לבקשה להסתייע באל"מ אביאם סלע וזאת בלי שהם יזמו בדיקה מקיפה משל עצמם, כדי להבטיח שקצין בכיר לא יופעל למשימה החורגת מתחום תפקידיו.

אין לאפשר הפעלת קציני קבע במסגרת מודיעינית מחוץ לצבא, ללא קבלת היתר מוקדם משר הבטחון. יש להצטער שלא כך נהג הרמטכ"ל לשעבר, רב-אלוף משה לוז, בפרשה זו.

אנו רושמים בפנינו בסיפוק הודעת שר הבטחון בסוגיית ההסתייעות בקציני צבא.

הכנסת

- 13 -

הדרג המבצע והמפקח

אף על פי שהאחריות המיניסטריאלית לפיקוח ולבקרה נמצאת בידיהם של שרים ושאריות זו איננה ניתנת להעברה, הרי טבעי שמשימת הפיקוח תופקד בידי אנשי מנגנון. ואמנם הוקמה במשרד הביטחון ועדה שתפקידה היה לפקח על פעולות ה"לק"ם. התברר לנו למעלה מכל ספק שהפיקוח הזה לא התקיים הלכה למעשה. האחראים למעקב לא הינחו את לק"ם כלפי מטה על ידי שאלות ואזהרות ולא דאגו לדווח כלפי מעלה לדרג המדיני.

בכל הנוגע לתקופה שבה התקיים מבצע פולארד, האחראי המרכזי לפיקוח היה המנהל הכללי של משרד הביטחון מנחם מרון. המנכ"ל לא הפעיל שום בקרה מחוץ לתחום המינהלי.

לא זאת היתה יכולה להיות הכוונה של השרים שהקימו ועדת מעקב והעמידו את המנכ"ל בראשה.

בהופעתו בפני ועדת המשנה ניסה להפחית מחשיבות אחריות לעתים אף לא זכר או העדיף לא לזכור את מעורבותו בנושאים הקשורים ללק"ם.

ועדות

הכנסת

- 14 -

שר הביטחון ארנס

משה ארנס היה שר הביטחון כאשר פולארד התחיל לפעול בהעברת מידע. אשר ארנס הודה וטען שהוא לא הטיל שום פיקוח על איתן בהיותו טרוד במלחמת לבנון, שעיסוקו של איתן כמודיעין בא לו כהפתעה, שפגישותיו המרובות עם איתן היו מוקדשות לנושא הטרור השיעי, שלא קיבל תדרוך על הלק"ם בהיכנסו לתפקידו כשר הביטחון ושזמן החפיפה בין כהונתו כשר הביטחון לבין מבצע פולארד היה קצר ביותר.

לרפי איתן גירסה שונה. לדבריו דווקא בחודש אוגוסט, זמן קצר לפני העברת המשרד ליצחק רבין, שמע ארנס דיווחים ממנו שהיו חייבים להביא אותו לידי עירנות מוגברת.

אנו סבורים שמשמעת הודאה שהוא לא מילא ציוויים של אחריות מיניסטריאלית ושיש להטיל עליו אחריות בגין עובדה זו.

הכנסת

- 15 -

שר הבטחון יצחק רבין

יצחק רבין קבל את תפקיד שר הבטחון בספטמבר 1984.

הוא מכהן בתפקיד זה 14 חודש שבהם נמשך מבצע פולארד. פירוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו. שהרי באותה תקופה, מגיע הומר מודזעיני רגיש במיוחד, בקצב מוגבר. אילו קיים רבין פקוח הולם על פעולת הלק"ם היה חייב לעמוד על משמעותו החמורה של חומר זה.

אף על פי כן אין אצל השר רבין שום מאמץ לקיים נוהלי מעקב ולהדק הפיקוח כפי שהיה חייב לעשות. בזמן כהונתו הופך מבצע פולארד לתופעה ממושכת בלי שרבין מודע לכך שהמקור הוא פולארד.

מנתונים אלה משתמע ללא ספק שחובתו האישית המובהקת היתה להפעיל אמצעי פיקוחאותים שהיוח מאפשרים לו לדעת על הפעלת פולארד ולנקוט בצעדים המתחייבים לגבי המכצע.

בטל האחריות המיניסטריאלית שחל עליו עומד מעל לכל ספק.

הסתייגויות לגבי הסעיפים הנוגעים לתפקודם ואחריותם של משה ארנס ויצחק רבין כשרי הביטחון בתקופת מבצע פולארד - מוגשת על ידי חה"כ מליכה חריש.

במקום הנוסח שאושר על ידי הועדה, אני מבקש לרשום את הדברים הבאים:

1. משה ארנס היה שר הביטחון כאשר פולארד התחיל לפעול בהעברת מידע משמעותי, לקבל תידרוכים וכספים ולעלות על הדרך שהובילה לתקלה שר"ח זה מתייחס אליה. השר ארנס הודה וטען שהוא לא הטיל שום פיקוח על איתן בהיותו טרוד במלחמת לבנון. שעיטוקו של איתן במודיעין בא לו כהפתעה. שפגישותיו המרובות עם איתן היו מוקדשות לנושא הטרור השיעי. שלא קיבל תידרוך על לק"ם בהיכנסו לתפקידו כשר הביטחון, ושזמן כהונתו כשר הביטחון היה קצר.

2. גירסה זו מהווה מעין הודאה שמשה ארנס לא מילא את הציוויים של אחריות מיניסטריאלית לגבי רפי איתן ויש להטיל עליו אחריות בגין עובדה זאת. מה גם שרפי איתן הביא לפנינו תמונה שונה מזו הקלימת בזכרונו של משה ארנס. רפי איתן העיד, בהסתמכו על רשימות שנרשמו בשעת מעשה, ששוחח פעמים רבות עם ארנס על נושאים שהיו חייבים לעורר את סקרנותו ודאגתו של השר בדבר מקורות הידע והחומר שהגיעו לידו, ושדווקא בחודש אוגוסט, זמן קצר לפני העברת המשרד לידי יצחק רבין, שמע ארנס דיווחים מרפי

איתן שהיו חייבים להביא אותו לידי ערנות מוגברת.

3. המסקנה היא ששר הביטחון ארנס לא עשה דבר שיתפרש כהטלת פיקוח, או מרות מינימלית, על הלק"ם שהיתה יחידה מיחידות משרד הביטחון.

יש לציין כי השר ארנס היה בקי בנושאים המקצועיים שרפי איתן טיפל בהם. מסקנתו היא שלפי כל הגדרה סבירה של המושג "אחריות מיניסטריאלית" יש להטיל אחריות זו על משה ארנס לגבי התקופה הגורלית של פתיחת פרשת פולארד בשנת 1984.

4. רקעו ועברו של משה ארנס היו צריכים להוביל אותו לתשומת לב ומעורבות בענייני הלק"ם, מעל ומעבר לכל שרי הביטחון האחרים שכיחנו לפניו ואחריו. משה ארנס הכיר את הלק"ם הן בגלל קשריו האישיים מקצועיים, והן בתוקף

תפקידו הציבוריים לפני היותו שר הבטחון, בוודאי ידע שזה ארגון שעוסק בעניינים עדינים ובעייתיים, שמחייבים פיקוח וביקורת.

- לאור זאת, מחמירה אחריותו לעובדה שרפי איתן מילא את תפקיד ראש הלק"ם בתור עבודה חלקית בלבד, ושהוא הסכים שבראש הלק"ם יעמוד אדם שיעקר תשומת לבו נתון לנושא אחר, שעה שהלק"ם איננו מקבל את הניהול ואת הטיפול שדורש את מלוא מרצו, מוחו ואחריותו של האדם העומד בראשו.
5. יצחק רבין "ירש" מצב שבו הזנחת ענייני היחידה שרפי איתן עמד בראשה הפכה מעין מסורת. הוא מכהן בתפקיד זה 14 חודש שבהם נמשך מבצע פולארד. פרוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו. אין ספק שנסיבנו הבטחוני והמדיני של השר היו מסוגלים להנחיל לו בקיאות ורגישות לגבי פעולתו של רפי איתן והלק"ם.
6. קיימים לכאורה מנגנוני פיקוח בצורת ועדות מעקב, אך אין הנהלת המשד שואלת את איתן על מטרת הסיוע המינהלי שהוא דורש. למעשה, כפיפותו של רפי איתן אינה אלא אגדה פורמלית בלבד.
7. עם זאת, בתקופת יצחק רבין, הפסיק רפי איתן לשמש יועץ לענייני טרור וראשות הלק"ם נשארה תפקידו היחיד.
- ככלל, קיבלנו עדויות המוכיחות שיצחק רבין גילה רגישות גדולה יותר מקודמו בתפקיד בכל הנוגע לפיקוח על הלק"ם, ויש להצטער על כך שרגישות זאת לא הביאה לפעולה נמרצת יותר שאולי היתה מונעת בעוד מועד את הנזק. שבהתפוצצות פרשת פולארד שתחילתו בתקופת כהונתו של משה ארנס כשר בטחון.
8. לפיכך יש לקבוע ששר הבטחון יצחק רבין לא מילא את הציויינים של האחריות המיניסטריאלית לגבי הפיקוח על רפי איתן והלק"ם.

המנוסת

- 18 -

הסתייגויות חה"כ שמחה דיניץ לפרק על שר הבטחון יצחק רבין:

1. בסעיף ראשון יש להשמיט המשפט: "פירוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו". זאת מאחר שחומר מודיעיני היה מובא לשולחנם של כל שרי הבטחון לפני תקופה זו ואחריה, ולא היתה בו כל אינדיקציה על מקורו של החומר.

2. יש להשמיט סעיף שניים ולכתוב במקומו: "הובא בפני הועדה חומר המצביע על כך ששר הבטחון דווקא גילה ערנות ואף הפנה תשומת לב ראש הלק"ם לסיכונים הכרוכים בפעילותו".

ההחלטה על שתוף הפעולה עם ארצות הברית

בלילה שבין ה-30 לנובמבר לבין ה-1 לדצמבר בשעה 3.30 לפנות בוקר טלפן מזכיר המדינה האמריקני לראש ממשלת ישראל שמעון פרס. בשיחה זו דנו שניהם באופי שתוף הפעולה בין ישראל לארצות הברית בפרשה זו. חברי הועדה חלוקים בדעתם כאשר למשמעות חלק מההתחייבויות על שתוף הפעולה. להלן עמדת החברים: אבא אבן, שמחה דיניץ ומיכה חריש:

הידיעה על השיפתו ומאסרו של ג'ונתן פולארד העמידה את ממשלת ישראל בפני מצוקה חמורה ביותר. נוצרה התרשמות שישראל התנהגה כלפי המעצמה הידידותית ביותר שידע העם היהודי מעולם בצורה שאיננה הולמת את המסורת של ידידות. ואת הערכים והאינטרסים המשותפים לשני העמים. נוסף על המרירות והעצב שכאו לידי ביטוי בעמדת הממשל, התפתח מסע תקשורתי עזין ביותר נגד ישראל. ראש הממשלה וממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ קיימו התייעצויות דחופות אליהן הצטרף שר הבטחון מיד עם שובו מחוץ לארץ. שלושת האישים דאגו להסביר בישיבת הקבינט, לציבור במעמדים רבים ובפני ועדה זו, שהם רואים את עצמם כחברי צוות השותפים ואחראיים כולם לכל ההחלטות שנעשו, ולא העלו שום הסתייגות או ערעור על אף אחת מהן. בכואנו לעיין בדבריהם בפני הועדה אין אנו מגלים שום ספק או מחיצה כגישותיהם או באסטרטגיה שהמליצו עליה. דחיפותו של הלחץ שהפעילה ארצות הברית להגיע לכירור העניין, יחד עם סימנים מובהקים לכך שהדרג המדיני בארצות הברית רצה בכנות לאתר ולכבות את התבערה, אילצו את שלושת השרים להתייחס בדחיפות לתזית האמריקנית. לשם כך הוקם צוות בדיקה (אברהם שלום, חנוך בר און ועוז'ד רם כספי) לברר ולטפל כבעיות שנוצרו עם ארצות הברית.

החל מה-22 לאפריל התקיימו התייעצויות פנימיות והילופי שדרים עם מזכיר המדינה במאמץ להרגיע את הרוחות בממשל ולהגיע לשיתוף פעולה. ציון דרך חשוב בהתפתחות האסטרטגית הישראלית הייתה שיחה שהתקיימה בשעות הבוקר המוקדמות (30 לנובמבר - 1 בדצמבר) כאשר מזכיר המדינה שולץ טילפן לראש הממשלה פרס. בשיחה זו הבהיר ראש הממשלה למר שולץ את הנקודות הבאות: א. פולארד הוא עניין חריג, הדרג המדיני לא ידע על העניין וכנקטה טזמה בלתי מוסמכת ללא אישור רשמי כשלהו. ב. ישראל מהזיכת לשיתוף פעולה מלא. ג. ישראל תאפשר גישה חופשית אל הישראלים המעורבים. ד. ישראל תעניש את האחראים. ה. תפורק היחידה שאנשיה ערכו עצמם בפעולה. ו. ישראל תחזיר מסמכים שקיבלה באמצעות פולארד.

התחייבויות אלה לא היו בלתי מסויגות. ראש הממשלה ביקש שהפירוש שיינתן להתחייבויות יידון בין חנוך בר און בשם ישראל וסגן מזכיר המדינה ארמקוסט בשם ארצות הברית.

הכנסת

- 20 -

יצחק שמיר, שהיה ממלא ראש הממשלה ושר החוץ, מסר לנו לגבי השיחה ש"היו תזיזות עיצויות. היה ברור שאנחנו הולכים לשיתוף פעולה מלא כדי לסיים את העניין".

לשאלת חברי הוועדה איפה הוחלט להחזיר את המסמכים ולאפשר עדויות, השיב שמיר ש"דובר על כך בפגישות... מר פרס דיבר עם מזכיר המדינה על החזרת מסמכים מפני שהם טענו שזה רכוש אמריקני. דובר גם על תישאול ישראלי, אבל על זה דובר גם לפני כן. זה לא משהו שעלה במוחו של פרס בעת השיחה". שלושת השרים היו והינם בדעה אחת במתן גיבוי לדברים שאמר מר פרס למד שולץ בשיחתם בטלפון ובכל ההחלטות שנעשו בנידון.

דעתנו היא שהמדיניות שהוחלט עליה היתה נכונה ושיחת הטלפון עם מר שולץ היתה כמקומה. הרי מר שולץ הצטייר, בצדק, בעיני מר פרס לא רק כשר החוץ של המדינה הנפגעת אלא גם כידיד ישראל הרוצה לחלץ את יחסי שני המדינות מן המצוקה שפקדה אותן. יתר על כן, לא נתנו שלושת השרים לשולץ הבטחה פתוחה. הם העמידו מגבלות וסייגים, היתנו את פעולתם בהגנה על אינטרסים בטחוניים ומודיעיניים של ישראל, הציבו מגבלות לגבי מיקום התישאול וצורתו, נוסף על הכל, שלושת השרים היתנו את שיתוף הפעולה כמתן חסינות לשלושת האנשים המעורבים בפרשה, ובהסכמה אמריקנית שהמסמכים המוחזרים לא ישמשו להרשעת פולארד.

מהלכים אלה מנוע התמוטטות ויצרו שיתוף פעולה הדוק עם מזכיר המדינה שולץ. הדרג המדיני הבכיר בארצות הגרית הגיב בחיוב על השיחה עם מר פרס ועל השדרים שבאו בעקבותיו. מר פרס ומר שמיר קיבלו שדרים דוויי הערכה ושופעי ידידות ממר שולץ. תוך רצון מצידו לאתר את הפרשה. והיה יסוד להאמין שהמתח הופע ושהיחסים עם ארצות הברית יירגעו. קשה לחאר כ"מחדל" מהלך דיפלומטי שהוכתר במידה זו של הצלחה. האלטרנטיבה למדיניות זו היתה גורמת מפולת קשה ביחסים בין ארצות הברית לישראל על כל השלכותיה. היא היתה מביאה לתגובה קיצונית ונזעמת של כל מרכיבי החברה האמריקנית, היתה מעמידה את ישראל בעימות גם עם מזכיר המדינה שולץ ועל ידי כך גם עם הבית הלבן, הדבר היה מביא לתגובות נגד ישראל הן בדעת הקהל והן כקונגרס.

לאחר מספר חודשים הסתבך המצב מחדש, אולם הגורמים שהביאו לכך לא היו נעוצים בהחלטה של ראש הממשלה, ממלא מקומו, ושר הבטחון על שיתוף הפעולה, או כעצם ההחייבות שהשמיע מר פרס באוזניו של מר שולץ. החמרה זו לא נבעה מאסטרטגיה שנקטה הממשלה בראשית ימי המשבר. מקורה במשגה שנעשה על ידי הצוות הבודק, שלא השכיל להביא בפני הדרג המדיני את התמונה המלאה כולל חלקו של אל"מ סלע בפרשה, וכך בכמה משגים שקטיים והסברתיים, המתוארים בסעיף הבא.

הכנסת

- 21 -

יסודותיה של הברית עם ארצות הברית הם איתנים ועמוקים, ומדיניות שיתוף הפעולה של ישראל מנעה פגיעה במרכיבים המרכזיים של הידידות שהממשלה והעם בארצות הברית רוחשים לישראל.

להלן עמדת החברים: אליהו בן אלישר, אהוד אולמרט ודוד מגן:

בלילה שבין 30 לנובמבר ל-1 בדצמבר 1985, בשעה 3.30 לפנות בוקר, טילפן מזכיר המדינה האמריקני ג'ורג' שולץ לראש הממשלה שמעון פרס. במהלך שיחתם הסכים מר פרס לפרט את דרכי שיתוף הפעולה שלישראל עם ארצות הברית בפרשה זו. בסופה של השיחה נתן מר פרס התחייבויות במספר נושאים:

1. הישראלים המעורבים בפרשה יתושאלו על ידי נציגי הממשלה האמריקנית.
2. מסמכי פולארד יוחזרו לארצות הברית.
3. יחידת הלק"ם מפורקת ואנשי יפוטרו.
4. יינקטו צעדים משמעותיים נגד האנשים האחראיים לפרשה.

אין ספק כי היתה מוטלת חובה על ממשלת ישראל להציע שיתוף פעולה מידי עם ממשלת ארצות הברית בעקבות חשיפת פולארד. בנוסף להתנצלות חד משמעית ומלאה בסיבות חשיפתו של פולארד, הזעם האמריקני המוצדק, החשש מפני פגיעה חמורה ביחסי ישראל ארצות הברית. כל אלה הצדיקו גישה של שיתוף פעולה בנושא זה. השאלה היא מה היו צריכים להיות דרך והיקף שיתוף הפעולה שהיה על ישראל להציע. הסכמתו של ראש הממשלה שמעון פרס להחזיר המסמכים שהובגאו על ידי פולארד היתה מוטעית מיסודה וגרמה נזק חמור ביותר. מסמכים אלה היוו את הבסיס שהביא להרשעתו של פולארד ולגזר דין מאסר עולם שהוטל עליו, וזאת למרות טענה ישראלית כי היתה התחייבות אמריקנית לא להשתמש בהם נגד פולארד. אי היכולת המלאה לעמוד בהתחייבות למסירת המסמכים הביאה למשבר אמון בין ארצות הברית לישראל.

ראש הממשלה לא שעה לעצת הגורמים שטיפלו מטעמו בפרשה, שסברו שאין אפשרות להתזרת מסמכים אלה.

להחלטה על החזרת המסמכים לא קדם כל דיון במסגרת צוות השרים או בכל פורום אחר. לא מצאנו כל רישום על התייעצות, ישיבה, דיון או אפילו שיחת טלפון מוקדמת שבה סוכם על צעד זה.

למחרת השיחה דיווח עליה ראש הממשלה לצוות השרים, והם הסכימו לה. הסכמת השרים להחלטת ראש הממשלה היתה מוטעית, אף שבנסיבות הענין לאחר שניתנה ההתחייבות של מר פרס למר שולץ לא ניתן היה לחזור ממנה מבלי לגרום נזק גדול עוד יותר. איננו מקבלים את הטענה כי לא היה מנוס ממתן התחייבות להחזרת המסמכים. שיתוף הפעולה עם ארצות הברית היה חיוני והיו לו אפיקי פעולה נוספים. אילו הורה שמעון פרס לקיים חקירה נאותה, כפי שהיה חייב לעשות, היה בנודאי נמצנע מלהציע החזרת המסמכים. ואולי אף מקרב לאפשר את תישאר הישראלים המעורבים בפרשה. אך מר פרס נמנע מלהורות על חקירה ולבדוק הפרטים הדרושים, ובכך הסתכן בהתחייבות שאסור היה לתיתה.

הכנסת

התפתחויות נוספות

1. ראש הממשלה, בהסכמת ממלא מקום ראש הממשלה ושר הביטחון, מינה צוות בודק, אך לא יזם חקירה יסודית שתבהיר את סיפור המעשה לדיוקו ולפרטיו. במשך זמן רב השתרר בלכול רציני שכתוצאה ממנו התנבאו ישראלים מכל הדרגים, בצורות שונות וסגנונות מגוונים, גם איש לרעהו וגם כלפי גורמי חוץ, שוב נפגעה האמינות הישראלים אשר היתה ונשארה בעיית המוקד במאבקה של ישראל על שיקום מעמדה. אמנם, היה מוצדק שתינתן עדיפות להידברות עם ארצות הברית, אולם כמקביל לכך ומכל מקום מיד לאחר מכן, היתה חובה לגבש גירסה נכונה, אמיתית ומשכנעת על נסיבות מעורבותה של ישראל. במקום זאת, הופץ בחוגי הממשל האמריקאי סיפור חסר בסיס לחלוטין שלא היה מסוגל לשכנע את מקבליו בשום מקום.
 3. משלחת ישראלית יצאה לארצות הברית ותזרה אחרי חמישה ימים, בזמן זה הוסיפו להתקיים סתירות ובלכולים בגירסאותיהם של גורמים ישראלים.
 4. נתקיימה פגישה בקאונטרי קלאב, עם משלחת אמריקנית בראשותו של השופט אברהם סופר. אחד המישגים החמורים שנעשו על ידי הצוות הבודק במיפגש זה, היה להעלים את תפקידו של אל"מ אביאם סלע כדמות חשובה בהתפתחות הפרשה וזאת ללא ידיעת הדרג המדיני. כאשר נתגלתה ההטעייה הזאת, הדעם האמריקני היה נמרץ.
 5. הממשל האמריקני ובמיוחד הגורמים הידידותיים שבתוכו, ייחסו משקל רב להתחייבות הישראלית, "להעניש את המעורבים". כאן התמקדה ההתעניינות האמריקנית בשני אנשים ברפי איתן וכשלב מאוחר באל"מ אביאם סלע. רפי איתן מונה לניהול המפעל הכלכלי הגדול בישראל, תוך הבעת מחאה אמריקאית.
 6. לפני מספר חודשים פורסמה בהבלטה רבה הכוונה לקדם את אל"מ סלע גם בדרגה וגם בהפקיד. צעד זה גרם מרירות לעם האמריקני והובעה תוגבה זועמת בצבוריות האמריקנית. תוך הוספת פגיעה על עלבון ולמרות הנורה האדומה שהדליק השגריר האמריקני בשיחותיו בירושלים, פורסמה הודעה על מינוי אל"מ אביאם סלע כמפקד הבסיס בתל-נוף. בינתיים התפטר אל"מ אביאם סלע מתפקידו כמפקד הבסיס בתל-נוף. התפטרותו הרגיעה את הרוחות הסוערות.
- אנו מביעים את ספוקנו על התפטרות סלע מתפקידו, אך איננו יכולים להתעלם מהטעות של שהב"ט רבין במינויו בנסיבות אלה.

הבנסת

- 26 -

אחריות הדרג המדיני - אחרי נפילת פולארד

ראש הממשלה שמעון פרס, מ"מ יצחק שמיר ושר הבטחון יצחק רבין, העידו בפנינו כי ההחלטות שנתקבלו בתקופה של אחרי חשיפת פולארד, (החל מה-22.11.85 ואילך) היו על דעת שלושתם בהסכמה.

מכאן נובע כי שלושתם שותפים באחריותם להחלטות אלה.

בשיטה הפרלמנטארית הקיימת בישראל, מעמדו של ראש הממשלה הוא כשל ראשון בין שווים.

הואיל ושמעון פרס היה ראש הצוות שטיפל בפרשה, אחריותו הפרלמנטרית כעניין זו עורפת.

הכנסת

- 27 -

הסתייגות חברי הכנסת שמחה דיניץ ומיכה חריש

אנו בדעה שיש להוסיף אחרי המשפט "מכאן נובע כי שלושתם שותפים באחריות להחלטות אלה" - את המשפט:

"השלושה פעלו כצוות בתוקף התפקידים שמילאו בממשלה כראש ממשלה, כמ"מ ראש ממשלה ושר החוץ וכשר הבטחון ונושאים יחד באחריות בפני הכנסת להחלטותיהם.

הכנסת

- 28 -

הסתייגות ח"כ דוד מגן

החל מ-24 בנובמבר 1985, מטפל בפרשה פורום המורכב משלושה שרים:

א. ראש הממשלה.

ב. שר החוץ.

ג. שר הבטחון.

אמנם נשמע הסבר כי ההיבטים של פרשת פולארד הם בטחוניים ובמישור משרד החוץ ומכאן ההרכב המיוחד. אולם מרגע שהפרשה הפכה לפרשה בינ"ל סבוכה העומדת בראש סדר היום המדיני צריך היה לדעתי לטפל בה בפורום תקני בממשלה. אם הממשלה רצתה לוותר על סמכויותיה ולהעבירן לצוות המורכב משלושה אישים בלבד היא היתה צריכה לקבל החלטה מפורשת על כך.

הופעתו של שמעון פרס בפני ועדת המשנה למודיעין ושרותים חשאיים,
ביום 28.11.1985, ודבריו בישיבת הקבינט ביום זה:

ביום 28.11.85 הופיע ראש הממשלה שמעון פרס בפני ועדה זו.
חברי הועדה חלוקים בדעתם בקשר למהות הדיווח של מר פרס.

עמדת החכ"ים אליהו בן אלישר, אהוד אולמרט ודוד מגן:

הועדה הקדישה זמן ניכר לדיון בהופעתו של ראש הממשלה שמעון פרס
בפניה, ב-28.11.1985, בעקבות חשיפתו של פולארד.

בישיבה זו דיווח מר פרס על נסיבות התגייסותו של פולארד ללק"ם.
לפ הגירסה שמסר פרס פנה פולארד ביזמתו לישראל והסביר כי הוא
שליח המודיעין האמריקאי. הוא הציג תעודות מתאימות כדי לאמת זאת.
כבר בישיבה ביום 28.11.1985, הביע ח"כ אליהו בן אלישר פקפוק רב
באשר לסבירות גירסה זו.

בכל זאת, גירסה זו סופרה גם לחברי הקבינט בישיבה באותו יום ועוד
ערב קודם לכן בשעה 11.00 בלילה, מסר מר פרס שדר למזכיר המדינה
שולץ ובו מופיעה הגירסה הזו.

ברור כי אם אכן פנה פולארד לישראל מלכתחילה, תוך הצגת עצמו
כשליח המודיעין האמריקני, הפועל בצינורות קשר לא רשמיים, הרי
שפעולתו בשרות ישראל אינה מטילה עלינו אותה מידה של אחריות כמו
במקרה שישראל גייסה אותו, כמרגל לכל דבר.

מובן מאליו - שחשוב היה להשתמש בגירסה זו כדי להקל במשהו על
הקשיים שבהם היינו לכודים. אלא שגירסה זו היא כמובן דמיונית,
חסרת שחר ובעדרת כל סכוי להצלחה, הואיל ומר פולארד לא בא והציג
עצמו כשליח המודיעין האמריקני, ולא הציג תעודותיו כדי להוכיח
טענה זו.

הכנסת

- 30 -

בסיבות לידתה של גירסה זו:

מיד לאחר שהתחילה פרשת פולארד להיחשף היה ברור לגורמים שונים כי יש צורך חיוני לגבש גירסה ישראלית שתצמצם עד למינימום את הנזקים שנגרמו ועתידים היו להגרם.

מר פרס טען כי עוד ב-22.11.1985 בישיבה שהתקיימה במשרדו בעקבות חשיפת פולארד נמסר לו דיווח לא נכון כאילו פולארד הודיע ביזמתו שהוא שליח המודיעין האמריקני. משנשאל ראש הממשלה פרס השיב כי כזמן מתן הדיווח ישב בחדרו רפי איתן ואף אישר פרטים אלה.

מר פרס טען כי בשום שלב לא שמע תאור אחר של הדברים והסביר את הדיווח הלא נכון לוועדת הכנסת בכך שהוא עצמו היה משוכנע שזה תאור אמת של הפרשה.

הסכוי שמר פרס שמע ביום 22.11.1985 את הגירסה בדבר התנדבות פולארד כאילו היא האמת, קלוש ביותר מן הטעם הפשוט שגירסה זו נולדה שלשה ימים מאוחר יותר. אין שום אפשרות שביום 22.11.1985 שמע פרס גירסה שלא היתה קיימת.

מר פרס טוען כי רפי איתן השתתף בפגישה שבה נמסר לו הדיווח המטעה. נוכחותו של איתן מחזקת דווקא גירסה הפוכה לזו של פרס.

איתן הודיע מיד כשפולארד נחשף כי הוא נוטל על עצמו מלא האחריות לפרשה. הוא הדגיש וחזר והדגיש כי שום דרג מדיני לא ידע פרטים הנוגעים לפולארד אישית.

בנסיבות אלה - איזו עילה יכלה להיות לאיתן להוליך שולל את הדרג המדיני בעניין שלא יכל להועיל בו לעצמו כלל.

זאת ועוד: איתן הגיש מסמך ביום 27.11.1985 הכולל גירסה ישראלית נפלא מבקנתנו מדוע יכין איחף מסמך כזה ובמקביל יתן יד להפצת ספור המטעה את הדרג המדיני, בשעה שהוא עושה כל מאמץ לשתף פעולה ואף ליטול על עצמו אחריות אישית.

הגירסה הטוענת כי מר פרס הוטעה בענין זה נראית בלתי סבירה לחלוטין. מר פרס היה צריך ויכל לדעת בדיוק מה קרה ובאילו נסיבות גויס פולארד לעבודת הלק"ם, ולפי מיטב התרשמותנו ביום 28.11.1985 הוא אכן צריך היה לדעת זאת.

כמה מחברי הועדה שאלו מדוע ירצה מר פרס למסור גירסה-התפורה בחוטים כל כך גסים ואשר בקלות רבה ניתן להפריכה.

שאלה זו - נשמעת לכאורה סבירה. אך אין היא כזו. מר פרס כלל לא התיימר לטעון כי ישראל יכולה וצריכה לחשוף את כל פרטי הספור בפני האמריקנים, ואכן אין כלל ספק כי חיוני היה לגבש גירסה סבירה אף שהיא חלקית.

השאלה היתה: איזו גירסה תימסר לשולץ? מר פרס מסר לו את הגירסה היחידה שהובאה לידיעתו. העובדה שגירסה זו הופרכה אינה מעידה על כך כי מר פרס לא ידע שזה ספור בדוי. היא רק הוכחה שהיתה זו בדותה לא מוצלחת.

אפשר לסלוח למר פרס את השמוש בספור חסר כל סכוי זה, אילו לא התיימר להציגו כספור אמת לחברי וועדת הכנסת.

מה הסיבה שנכשל באמירת אי אמת לוועדת הכנסת? יכולות להיות סיבות שונות המסבירות זאת, אך אין זה מעניינינו לנתח את המוטיבציה של מר פרס בשאלה זו.

בסופו של דבר אין ספק כי מר פרס הטעה את וועדת הכנסת ומסר להם דיווח שאינו אמת.

להגנתו, כזכור, טען מר פרס כי ב-28.11 טרם ידע את האמת ומכאן שנכשל בתום לב.

מאד היינו רוצים להאמין לטענה זו מפאת הכבוד הרב שאנו רוחשים למר פרס ומעמדו הרם.

אם אכן נכונה טענתו של פרס כי, ב-28.11.1985, טרם ידע את האמת -
כי אז נשאלת שאלה חמורה ביותר על טיב תפקודו כראש הממשלה אם
שבוע לאחר חשיפת פולארד לא ידע פרס את פרטי העניין.

כן או כך - מר פרס היה יכול והיה חייב לדעת את הפרטים. אי
ידיעתם, בשלב זה, כנסיבות אלה ובשעה שהוא מקיים קשר עם גורמים
בינלאומיים ומסירת דיווח לא נכון לכנסת. כל אלה מדברים בעד
עצמם.

עמדת אבא אבן, שמחה דיניץ ומיכה חריש

אנו דוחים בתוקף את הטענה ששמעון פרס מסר כביכול ביודעין מידע לא נכון בקטע מסויים של דיווחו בהופיעו בפני ועדת המשנה לשירותים ב-28.11.1985. אנו נותנים אמון מלא בגירסתו של שמעון פרס, לפיה מסר את הדברים כפי שהיו ידועים לו באותו זמן מתוך אמונה שהנם אמת.

מפאת רגישות הנושאים מבחינה בטחונית, איננו יכולים לפרט את כל הנתונים עליהם מתבססת עמדתנו זאת. אבל שתי עובדות שניתן לפרסמן מספיקות כדי להפריך את הטענה המועלית נגד שמעון פרס:

א. באותו יום בו הופיע שמעון פרס בפני ועדת המשנה לשירותים, 28.11.1985, הוא מופיע גם בקבינט ומקריא שם תוכנו של מסמך שבו מופיע אותו מידע שמסר שמעול פרס מוקדם יותר לוועדת המשנה - ובסיום אותו קטע אומר שמעון פרס, על פי פרוטוקול הקבינט: "מה שכתבנו כאן זאת אמת".

ב. המידע המוטעה הגיע לשמעון פרס מתוך מסמך שמצוי בידי ועדת המשנה, ושבפירוש עלול היה להטעות! מודה בכך ח"כ בן אלישר בעצמו בדיון בוועדת המשנה לשירותים ביום 27.3.1987.

חשוב לציין שהשוני בין מה שידע ומסר שמעון פרס באותו יום לוועדת המשנה לבין המידע שהסתבר לו כנכון לאחר מכן לא היתה לו השפעה כלשהיא על מימצא הוועדה או מסקנותיה - מעבר לויכוח שהתעורר בנקודה ספציפית זאת.

אנו מצטערים על החלטתם של חברי כנסת לפרסם דברי גינוי נגד אזרח ואיש ציבור שיש בהם מגמה ברורה וחסרת הצדקה לפגוע בכבודו ושמו הטוב.